JURNAL

ПЕНТРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIИНЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШI ESАКТЕ, ÎN ТОАТЕ КЛАSЕЛЕ.

Pedigeatъ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 33. (Аnȣлȣ алȣ dȣoiлеа) Бȣкȣрешtĭ Sentemврie 1–iȣ, 1857.

Коnpindерея. Чева despre meteopeле anoase.— Пȣnȣsa.— Igienъ попȣларъ.

Чева despre meteopeле anoase.

Întp'ȣnȣ алtȣ локȣ вотȣ ворвi despre meteopeле fокоаse saȣ oпtiче, adiкъ de ачелеа каре ni se înfъцiшеазъ de мȣлtе орĭ прin pesfpinцерea paзелорȣ лȣminеĭ шi ne fiindȣ însoцite de вр'о ешipе a ȣnȣĭ fлȣidȣ; dapȣ aкȣmȣ o sъ ne окȣпъm de niшte meteope din atmosfepъ каре ne adȣк nȣopĭ, плоĭ, роаъ, чеацъ, зъпadъ шi гpindinъ (къdерeа петpiлор).—

Dap maĭ 'nainte d'a intpa în oвsервацiȣnеа fenomenелорȣ anoase че se aфлъ în atmosfepъ, tребȣе sъ ворвimȣ чева шi despre агрегацiȣnеа anеĭ.

Апа поате sъ se înfъцiшезе în кîte tpeле fорmеле saȣ агрегацiȣnĭ але корпȣрiлорȣ, adiкъ în fорmъ *solidъ* (anъ înгiецаtъ), în fорmъ *fлȣidъ* (anъ ordinapъ) шi în fорmъ *газоасъ* (арвȣрĭ de anъ). Fie-каре din aчеste tpeĭ fорme, depindȣ de ла temnepatȣръ saȣ de ла градȣлȣ кълdȣреĭ în mizлокȣлȣ къpiia se aфлъ апа.

Fрiгȣлȣ stpînцe toate корпȣрiле, прin ȣpmape шi апа; dap молекȣлеле апеĭ кînd se stpînгȣ tape, продȣк *гiацъ*. Градȣлȣ кълdȣреĭ în каре se ȣpmеазъ înгiецарeа апеĭ, se нȣmeште *пȣntȣлȣ гiецiĭ* (point de gelée) saȣ *зеро*. Пeste aчеstȣ пȣntȣ, апа înчепе a se desгieцa, шi кȣ кît adъогъm maĭ мȣлtъ кълdȣръ, апа tot mepeȣ se înкълзеште пînъ ажȣнцe ла ȣnȣ пȣntȣ în каре апа *fiерве*, adiкъ skoate niшte въшiчĭ плinе de aepȣ; aчеstȣ пȣntȣ se кiamъ *пȣntȣлȣ fiервереĭ* (point de l'ebolution). Dap dакъ adъогъmȣ шi maĭ мȣлtъ

кълдȣръ песte пȣntȣлȣ fierberiĭ, atȣnчĭ апа se skimбъ în *абȣрĭ* saȣ вапоаре (vapeurs), шi în-ritȣ toatъ кълдȣра каре о адъогъm d'акȣш na-inte.

Instrȣmentȣл прin каре афлъm градȣл кълдȣреĭ обiектелор materiale, se кiamъ *термометрȣ* (mesȣрътороȣл кълдȣреĭ); ачестȣ instrȣmentȣ este о цеавъ de *stiклъ ȣmплȣтъ кȣ меркȣрiȣ* saȣ кȣ spirt (alcohool), апоĭ кȣ кît se înкълзеште maĭ бiне *меркȣрiȣл saȣ spirtȣл*, кȣ atît se dilatъ maĭ мȣлт (прекȣм se ȣрмеазъ ла орĭ-че корпȣ) шi se sȣе maĭ sȣs în цеавъ; апоĭ прin niште граде însemnate афаръ пе цеавъ (пе о skaлъ), aflъmȣ граделе кълдȣрiĭ; însъ ачесте граде нȣ sîntȣ toate екȣале ла toate термометреле, мъкар къ пȣntȣлȣ гiецiĭ шi пȣntȣлȣ fierберeĭ aȣ ачееашĭ позiцiȣне (adiкъ depъртареа ȣнȣia d'алтȣлȣ) ла toate термометреле; чi distanца dintre ачесте доъ пȣnte fiкse este împърцitъ în diferite maniere (skaле). În термометрȣлȣ лȣĭ *Reaumur* skaла ачеаsta кȣпрinde 80 граде; în термометрȣлȣ лȣĭ *Celsiu*, skaла копрinde 100 граде, dар în термометрȣлȣ лȣĭ *Fahrenheit* ачеастъ skaлъ копрinde 180 граде; însъ în ачеst din ȣрмъ термометрȣ, de sȣб пȣntȣлȣ zеро (saȣ пȣntȣлȣ гiецiĭ natȣрале) se aflъ алте 32 граде, fiind-къ Fahrenheit а обсерват къ amestекînd siлitръ, sаре шi цепеpiтȣ împreȣнъ кȣ зъпадъ, продȣче о ръчеалъ каре este мȣлтȣ maĭ mаре de кît ръчеала ла пȣntȣлȣ гiецiĭ natȣрале; ачестȣ пȣntȣ, Fahrenheit 'л нȣмеште пȣntȣлȣ *гiецiĭ artificiалъ* шi de aiчĭ пînъ ла пȣntȣлȣ fierберiĭ în термометрȣ лȣĭ Fahrenheit sînt însemnate 32+180=212 граде.— Меркȣрiȣлȣ îngiaцъ ла 33 граде sȣб zеро (пȣntȣлȣ гiецiĭ natȣрал); граделе кълдȣрiĭ se înseamnъ кȣ semnȣлȣ плȣs (+) шi граделе frigȣлȣĭ ле însemnъmȣ кȣ minȣs (—); *аша* кînd ziчеmȣ къ ла noĭ вара кълдȣра чеа maĭ mаре este + 30° R, însemneазъ 30 граде *песте* zеро; dар кînd ziчеmȣ ка ла Москва iарна е кîte одатъ ȣнȣ frigȣ de — 30° R, însemneазъ къ 30° frigȣ *sȣб* zеро saȣ пȣntȣлȣ гiецiĭ natȣралȣ din термометрȣлȣ лȣĭ Fahrenheit —

Dар шi пȣntȣлȣ fierберiĭ апеĭ, вapiеазъ dȣпъ градȣлȣ пресȣniĭ (апъсȣрiĭ) atmosferiĭ, къчĭ апа кînd fierбе skoate аерȣлȣ кȣпрinsȣ într'însa; ачеаsta нȣ se поате ȣрма пînъ нȣ s'а tъiат кȣ totȣлȣ пресiȣнеа аерȣлȣĭ asȣпра апеĭ, printr'о кълдȣръ îndestȣлътоаре каре, кътînd а ridiка молекȣлеле апеĭ, лȣкреазъ în контра ачестеĭ пресiȣнĭ шi о неȣтрализъ (tae кȣ totȣлȣ), atȣнчĭ амîndоъ форцеле контрарiĭ sînt în екȣiлiбрȣ шi апа fierбе; аша dар este înбеdерatȣ къ пе вîрфȣрiле мȣнцiлор, ȣnde аерȣлȣ е maĭ рар, прin ȣрmаре шi пресiȣнеа sa, есерsатъ asȣпра апеĭ, е maĭ miкъ, de ачееа требȣе шi maĭ пȣцinъ кълдȣръ spре а продȣче fierберea апеĭ, de ачееа dар веdeмȣ къ, кȣ кît не sȣim maĭ sȣs пе вîрфȣрiле мȣнцiлор 'налцĭ, кȣ atît înчепе апа съ fierбе кȣ maĭ пȣцinъ кълдȣръ че о întreбȣinцъмȣ; s'а шi inventat instrȣmentȣлȣ нȣmit *термо-барометрȣ*; прin ачестȣ instrȣmentȣ, dȣпе градȣлȣ кълдȣреĭ ла каре înчепе а fierбе апа пе вîрфȣл мȣнцiлор, пȣtem афла прin калкȣл, altitȣdinea ачесторȣ мȣнцĭ. Че admiraбiле комбiнацiȣнĭ! Апа fieартъ не servъ de ланцȣ шi slînжinȣ spре а мъсȣра înълцimea мȣнцiлор челор maĭ марĭ!

Кînd fierбе апа; орĭ-че кълдȣръ вом адъога, niчĭ о influinцъ нȣ ва maĭ авеа asȣпра термометрȣлȣĭ, fiind-къ ачесте кътъцimĭ adъогаte реmînȣ ка кînd арȣ fi легаte кȣ апа spре а о skimба în *абȣр* (вапор, vapeur); dȣпъ ачеаstъ skimбаре, апа а devenitȣ абȣрȣ saȣ ȣнȣ felȣ de аерȣ. Абȣрȣлȣ saȣ вапорȣлȣ апеĭ, жоакъ акȣм чеа maĭ mаре ролъ în чiвiлisaцiȣнеа moderнъ. Maĭ toate машинеле de indȣstrie, drȣмȣрiле de ферȣ шi навеле de вапорȣ пе мърĭ шi очеане sînt пȣse în miшкаре нȣmaĭ прin абȣрȣл апеĭ.— Веdeмȣ dар къ *омȣлȣ нȣ требȣе съ desпрецȣiaskъ* чеа maĭ miкъ пȣtere în natȣръ. Че este пȣцinȣ абȣрȣ într'о оалъ fiартъ? апоĭ кȣ че еnормъ пȣtere лȣкреазъ о локомотivъ каре, fъкînd кȣ о iȣцеалъ ка de fȣлџерȣ, траце dȣпе dinsa о грeȣtate каре абiа 600 de каĭ ар fi пȣtȣt s'о miшче din локȣ!—

Пȣtereа вапорȣлȣĭ а fost кȣnoskȣtъ maĭ de de мȣлтȣ. Fisiкȣл *Папin* а аръtат шi maĭ din ainte, къ лȣînd о оалъ de ферȣ tаре, ȣmплîndȣ-о кȣ оасе шi кȣ апъ, astȣпînдȣ гȣра оалеĭ к'ȣнȣ акопериш de ферȣ, пе каре лiпindȣ-о бiне ка съ нȣ intre niчĭ ȣнȣ atomȣ de аерȣ în întrȣ, апоĭ пȣind ачеаstъ оалъ ла фокȣ шi цiind'о 24 de оре; кînd о destȣпъm, гъsim оаселе fъкȣte *niftii* (gelatine); atît de tаре este пȣtereа вапорȣлȣĭ че а emit din ачеаstъ miкъ кътъцime de апъ aflîndȣ-se în *оала лȣĭ Папin*! Dар вапорȣлȣ,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

інкъ de ла інчепꙋtꙋлꙋ секолꙋлꙋї nostpꙋ, 'ші-а dobîndit imnoptanца sa чea adeвъpatъ. Fisikꙋл *Bate* a dobedit къ вапорꙋлꙋ (абꙋрꙋлꙋ) апеї аре о пꙋtepe atîta de tape de a se intinde, în кît апасъ кꙋ о греꙋtate de 15 фꙋнцї пе fie-каре цолꙋ în пatpat; de ачеа, ꙋнꙋ каzанꙋ de о мъріme пꙋмаї de 2 пічіоаре în кꙋбꙋ (adікъ авîndꙋ în întpꙋ о întindepe de 1728 цолꙋрї) este сꙋпꙋс ла о пꙋtepe апъсътоаре de 25920 фꙋнцї! (16500 de ока апроапе!)

Dꙋпъ ачеастъ інвенцїꙋне, s'а deskis о sfepъ пꙋоъ în domenꙋлꙋ чівілісацїꙋнії. Тоатъ кestiꙋнеа фꙋсесе маї 'nainte а гъsi în натꙋръ о маї маре пꙋtepe мішкътоаре, мꙋлtꙋ маї маре de кît ачеea а animалелор tpъгътоаре, каре кꙋpîndꙋ se ostenескꙋ, апої ші kostъ мꙋлtꙋ; dap dꙋпъ че s'а гъsitꙋ пꙋtepea вапорꙋлꙋї, лesne а fost пentpꙋ mekanistї а інвента о машінъ спре а апліка пꙋtepea вапорꙋлꙋї ла dіфеpite мішкъpї але корпꙋрілор. О asemenea машінъ se кіамъ *локомоtівъ* (мішкътоаре de локꙋ). Dap спре а нꙋ se пepde nimік din іꙋцеала мішкъpії, s'а фъкꙋt пentpꙋ локомоtівъ ꙋнꙋ deosebit dpꙋмꙋ dpeптꙋ, фъръ вꙋї ші фъръ dealꙋрї, ші'н лок de петpe ачкꙋціtе de moseле каре împedeкъ tot-deaꙋна іꙋцеала мішкъpії poaтелор, s'аꙋ пꙋs шінеле de fepꙋ каре нꙋ продꙋкꙋ нічї о фpекаре împedeкъtoape. Ачеst dpꙋмꙋ se кіамъ *dpꙋмꙋлꙋ de fepꙋ*. Акꙋм, пꙋмаї прин чева апъ înкълzitъ поате съ se плімбе о datъ 400 ші 500 de oameni în 10 saꙋ 15 вагоане (tpъсꙋpї) маpї кꙋ о іꙋцеалъ de 4 поsте пе оръ!— Іатъ лꙋкрареа dpꙋмꙋлꙋї de fep! Іатъ pezꙋлtatꙋлꙋ прогресꙋлꙋї штіінцеї ші інфлꙋінца еї асꙋпра кꙋлtꙋpії sочіетъцїї оменешtї!—

Dap нꙋ нꙋмаї кînd fierбe апа, чі tot-deaꙋна есꙋ абꙋрї esalîndꙋ-se пе сꙋпра-фаца апеї saꙋ а орї-кърꙋїа корпꙋ flꙋidꙋ (кꙋргъtopꙋ). Ачеasta se ꙋрмеазъ ші кînd апа аре о кълdꙋpъ мъкар нꙋмаї кꙋ чева маї маре de кîtꙋ аерꙋлꙋ. Înсъ поï нꙋміm *вапорї*, абꙋрії ешінd din апа fierбinte каре-ї ведем ка ꙋнꙋ fꙋмꙋ сꙋбцїре, пе кînd абꙋрії невъzꙋцї че se sꙋе пеîнчетat din орї-че flꙋidꙋ, ії нꙋмімꙋ *esалацїꙋне*. Ꙋнꙋ рîꙋ мік se ꙋsꙋкъ вара în тімпꙋлꙋ кълdꙋpеї фъкîndꙋ-se невъzꙋt нꙋмаї прин лꙋкрареа esалацїꙋнеї, каре înчет, înчет tpimite în аерꙋ пъртічеле saꙋ атомеле апеї ачелꙋї рîꙋ, скімбîndꙋ-se în formъ de atome аероасе каре нꙋ ле пꙋtemꙋ ведеа.

Toate корпії flꙋidї esалъ; înсъ ꙋнії маї мꙋлtꙋ алцїї маї пꙋцінꙋ, ꙋнії ла о мікъ кълdꙋpъ, алцїї ла о кълdꙋpъ маї маре.— Spiptꙋлꙋ ші етерꙋлꙋ skotꙋ мꙋлtе esалацїꙋнї, dap меркꙋрїꙋлꙋ esалъ пꙋцінꙋ ші ачеasta нꙋмаї ла о маре кълdꙋpъ.

Esалацїꙋнеа апеї, ка ші а тꙋтꙋлор корпꙋрілор flꙋide, ръчеште аерꙋлꙋ; ачеasta о штіе ші омꙋлꙋ ordinapꙋ. Вара кînd е кълdꙋpъ маре în касъ, stропеште пардоsеала касеї кꙋ апъ; кînd înчепе апа съ se ꙋsꙋче, s'а ші ръкоріt каsa. Dap de че? Fiind къ апа върsatъ în odaе, se еvапореазъ în аерꙋ калdꙋ ші ла ачеастъ операцїꙋне înрітe мꙋлtъ кълdꙋpъ din аерꙋлꙋ касеї, de ачеа каsа se ръкореште. Верsацї асꙋпра мîінеї чева етерꙋ, вецї simцї о ръчеалъ пе мînъ, fiind-къ, еvапорацїꙋнеа етерꙋлꙋї este foapte іꙋte ші însemnatъ.—

Аша ведемꙋ къ аерꙋлꙋ este în stape а înгіцї о маре кътъцїme de апъ; înсъ skimбatъ în forma esалацїꙋнеї, saꙋ а абꙋрілор невъzꙋцї; dap ші ачеастъ înгіцїре (прекꙋм орї-че лъкомії în лꙋме) требꙋе съ аїбъ ꙋнꙋ sfipшit: de ачеа кînd аерꙋлꙋ s'а сътꙋpatꙋ de абꙋрї, нꙋмаї ле înгітe. Кꙋ кît аерꙋлꙋ е маї калdꙋ, кꙋ atît este în stape а înгіцї маї мꙋлцї абꙋрї, ші кꙋ кît е маї рече, кꙋ atît înгітe маї пꙋцінї.— Dap кînd se întîмплъ къ аерꙋлꙋ калdꙋ, fiind сътꙋpat кꙋ о маре кътъцїme de абꙋрї, îndatъ se ръчеште; atꙋнчї ачеастъ кътъцїme непꙋtînd а ръмînеа tot сꙋспendat (atîpnat) în аерꙋ, абꙋрії de прisos se skimбъ іаръші în апе кꙋргъtoape ші kad жосꙋ.—

Ачеастъ simплъ еспосіцїꙋне de tpansformацїꙋнеа (skimбаре) апеї кînd înгіацъ, кînd în flꙋidꙋ saꙋ în абꙋрї, dꙋпъ градꙋл temпepatꙋpії (кълdꙋpeї) че domneште în аерꙋ; este în stape а не еспліка toate непꙋмърабілеле fenomene метеорологічe челе маї imnoptante de каре атîрнъ esistінца ші fерічіреа тꙋтꙋлор fiінцелор de каре se компꙋне domenꙋл плантелор ші алꙋ апімалелор dꙋпе сꙋпра-фаца пъмîнtꙋлꙋї. *Роа*, *плоаеа, ninsoapea ші гріndina*, toate depindꙋ нꙋмаї de ачеастъ періodікъ tpansformaцїꙋне а апеї în аерꙋ. Este dap foapte intepesant ка съ ворбімꙋ аічї чева despre ачеasta.—

Ꙋмеzeала аерꙋлꙋї depinde de ла доъ împpeцїꙋръpї; adікъ de кîtimea абꙋрілор апеї че se афлъ în аерꙋ, прекꙋм ші de градꙋл кълdꙋpeї

(temпeратȣреĭ) аерȣлȣĭ.— Noъ ni se паре къ iарna аерȣлȣ este maĭ ȣmedȣ de кît вара, dар не înчелъmȣ; вара este кîtimea абȣрілор în аерȣ maĭ mаре de кît iарna (съ не înкiпȣimȣ нȣmaĭ кîtimea пîȣрілор че se вȣкъ вара!); dар fiind-къ вара аерȣлȣ este мȣлtȣ maĭ калdȣ de кît iарna, de ачеea вара нȣ simцimȣ къ аерȣлȣ este ȣmedȣ.—

Fie-каре omȣ поate съ se înкрedinцeze, къ аерȣлȣ este înкърkatȣ кȣ абȣрĭ de апе; съ лъъшȣ о кътъцime de sаре foарte бine ȣskatъ, s'o кîntърimȣ шi s'o пȣнemȣ în аерȣ пeнtрȣ кît-ва timпȣ, пе ȣрmъ кîntърindȣ-o iаръшi, вomȣ вeдea къ sарea акȣm atîрнъ maĭ мȣлtȣ; avest прisos însъ este продȣsȣ прin абȣрiĭ апеĭ din аерȣ че'ĭ-a înцiцit sарea.—

Ȣнȣ omȣ каре воеште съ лъкȣiaskъ о kasъ поаъ, поate съ о шi ȣsȣче dакъ este iгрasioаsъ (ȣmedъ). Пeнtрȣ аvestȣ skoпȣ, пȣtemȣ întрeбȣ-inцa, în локȣ de sаре, шi вitрioл ȣskat шi кȣ-рърцit de апъ. Ачеste instрȣmente шi алteлe a-semenea хotърîte sпре a мъсȣра ȣmezeala ае-рȣлȣĭ, se нȣmeskȣ *Iгрometре*, (sпре esemплȣ: ȣнȣ пър каре so skȣрteazъ saȣ se лȣнцeште dȣпъ мърimea ȣmezeлeĭ în аерȣ); прin мȣлte esпe-рiinцe iгрometрiче (кȣ iгрometре), s'aȣ гъsitȣ ȣрmътoареле лецĭ fisiче, реgȣлate în прiвinцa skimбърiĭ ȣmezeлeĭ аерȣлȣĭ пе fie-каре zi — Dimineaцa ла eшiрea soаpeлȣĭ, кътъцimea абȣ-рілор în аерȣ este în градȣлȣ челȣ maĭ mikȣ (minimum), de шi ni se паре поъ къ atȣнчi аерȣлȣ е foарte ȣmedȣ; dар ачеаstъ eроаре про-вine din речеала аерȣлȣĭ de dimineaцa, de ачеea ачеĭ пȣцinĭ абȣрĭ de dimineaцa skotȣ maĭ мȣлtъ ȣmezeaлъ simцitoрe de кît мȣлцĭ абȣрĭ че se aflъ în аерȣ калdȣ шi ȣskatȣ în miezȣл-zileĭ. Kînd se sȣe soаpeле maĭ sȣs ла черȣ, atȣнчĭ, кȣ кît аерȣлȣ съ înкълzeште maĭ мȣлtȣ, кȣ atît прi-meште maĭ мȣлtъ esaлaцiȣнea апелор d'asȣпра пъmîntȣлȣĭ, dар аерȣлȣ fiind акȣm калdȣ, de a-чееа пъstreazъ абȣрiĭ în stаре аероаsъ лimпeде. прintр'ачеаsta ni se паре поъ atȣнчĭ къ аерȣлȣ este sek. Ка ла 2 оре dȣпъ amiazъ-zi, кîndȣ кълdȣра а ажȣнsȣ în челȣ maĭ mаре градȣ, a-tȣнчĭ шi кътъцimea абȣрілор din аерȣ а ажȣнsȣ în челȣ maĭ mаре градȣ (maksimȣm). Kътре seаръ iаръшi se îmпȣцineazъ кътъцimea абȣрілор în аерȣ.— Dар, прекȣm ачеаstъ реgȣлатъ skim-бaре se ȣрmeazъ пе fie-каре zi, аша se ȣр-meazъ шi întр'ȣнȣ кiпȣ реgȣлat în кȣрsȣлȣ анȣлȣĭ. În лȣна лȣĭ Iанȣарiе, este чеа maĭ mikъ кътъ-цime de абȣрĭ în аерȣ; însъ d'ачi 'нколо ачеа-stъ кътъцime мерџе tot кreskîndȣ пînъ în лȣна лȣĭ Iȣлiе, atȣнчĭ ажȣнџе ла maksimȣm (градȣлȣ челȣ maĭ mаре) а анȣлȣĭ, dȣпъ каре iаръшi în-чепе а skъdea пînъ ла Iанȣарiе.

Ȣнȣ пречiosȣ efektȣ алȣ ачеsteĭ skimбърĭ реgȣлate а ȣmezeлeĭ аерȣлȣĭ пе fie-каре zi, este *роа* аерȣлȣ ръчindȣ-se noaптea totȣ maĭ мȣлtȣ пînъ ла ревърsatȣлȣ de zioъ, кîndȣ аерȣлȣ аре minimȣmȣ de кълdȣръ, atȣнчĭ, не maĭ пȣtîndȣ а maĭ манцine абȣрiĭ în stаре аероаsъ, înde-sîndȣ-se абȣрiĭ, кadȣ жosȣ în пiкътȣрĭ шi продȣк роа.— Роа este челȣ maĭ skȣmпȣ dаръ алȣ пъmîntȣлȣĭ. Плоаеа е foапte песiгȣръ; dар роаъ кade претȣtindinеа шi totȣ-деаȣна. În *Арабiеа fеричitъ* ȣnde прea рар плоаъ, sin-гȣръ роа este de ажȣнsȣ пeнtрȣ крештерea шi desвoлtарea ачелор пречioase плante ароmatiче каре акопере пъmîntȣлȣ аколо. S'a бъгatȣ de seamъ къ шi în алte църĭ (прекȣm în Провinсe din Франца) ȣnde аерȣлȣ este плinȣ de odoарea флорілорȣ челорȣ maĭ dȣлчĭ, аколо кade мȣлtъ роаъ шi пȣцinъ плоае. În ȣрma ачеstор fрȣ-моаse калitъцĭ че ле аре роа, алкimistiĭ din se-кȣлеле de mizлокȣ, aȣ fъкȣtȣ ȣнȣ felȣ de пiкъ-tȣрĭ ȣnde а intрat шi роа, пе каре ле-aȣ вîn-dȣtȣ ка пiкътȣрĭ пeнtрȣ лȣнцiрea вiецiĭ saȣ maĭ бine пeнtрȣ пemȣрiре. Че idee абsȣрdъ! аde-върatȣ demнъ de ачеĭ oamenĭ din ачеле sекȣле.—

Роа нȣ кade din черȣ, dȣпъ кȣm 'шi-aȣ în-кiпȣit fisiчiĭ чеĭ векĭ, чi se întoарче кътре пъ-mîntȣ de ȣnde а шi eшit; de ачеea, în церіле de пе лîнгъ mаре, ȣnde se sȣе neînчetat în аерȣ мȣлцime de абȣрĭ, аколо кade шi мȣлtъ роаъ.— Din контра, în deseрteле nisiноase шi neтроase din Asiea шi Афрiка nічĭ роаъ нȣ кade. Dар tot în ачеле deseрte пе ла ȣнеле локȣрĭ ȣnde пъmîntȣлȣ este акопeрit de о вeцetaцiȣнe верde, аколо шi *пъmîntȣлȣ îшi прiimeште nektарȣлȣ sъȣ divinȣ*, adiкъ роа, каре продȣче în mizлокȣлȣ ȣнȣĭ mаре deseрtȣ de nisinȣ, ка niште insȣле (oaze) верzĭ, акопeрite кȣ челе maĭ ȣmброаse кȣрmале шi алte поаmе поbiле din церіле tро-пiче. О admiрabiлъ проvedinцъ! Nічĭ о пiкътȣръ de роаъ *нȣ кade fъръ tребȣinцъ!* Ȣnde плоаеа шi роа нȣ поate folosi, аколо пiчĭ къ кadȣ.—

(Ва ȣрma)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Пasepa пȣпȣza.

Kîndȣ̆ ȣнȣ̆ omȣ̆ este foapte fepiчitȣ̆, ziчe лȣmea къ: e пъskȣtȣ̆ кȣ o коеfȣpъ. Ла omȣ̆, aчeastъ ziчepe este нȣmaĭ o esppesiȣne поеtікъ, dap este o пasepe кape întp'adeвъpȣ̆ este пъskȣtъ кȣ o коеfȣpъ, asta este пasepea *пȣпъsa*.

Пȣпъsa (Upupa epops, Huppe, вezĭ алътȣpata fiгȣpъ) ape ȣнȣ̆ тоцȣ̆ компȣsȣ̆ de доȣъ pîndȣpĭ de пene. Чeлe din mizлокȣ̆ sîntȣ̆ чeлe maĭ лȣнџe. Kîndȣ̆ пasepea sъ пекъжеште saȣ̆ kîndȣ̆ se sпepie, atȣнчĭ тоцȣлȣ̆ stъ dpeпtȣ̆, џеапънȣ̆ ші a-

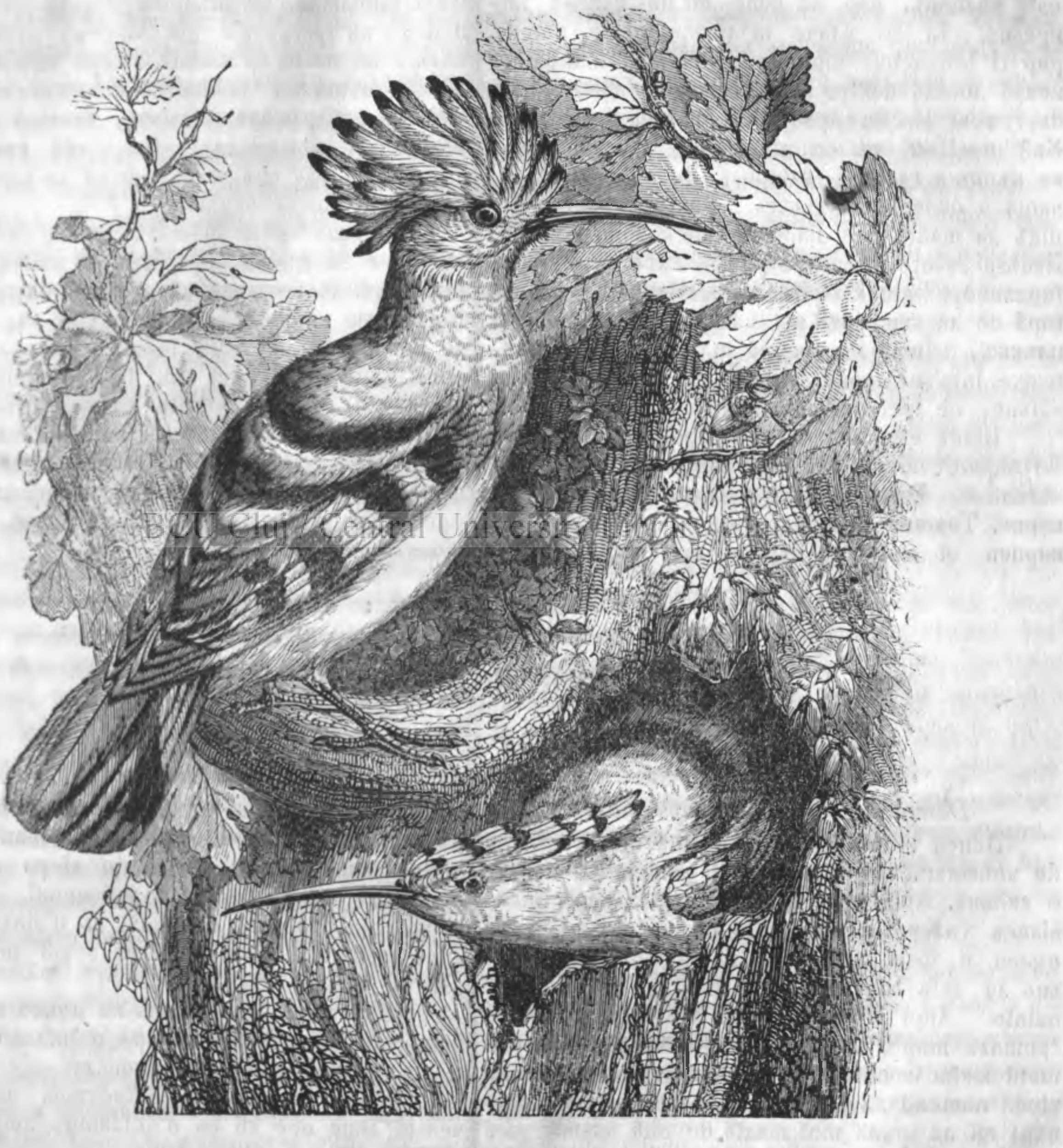

Пasepea Пȣпъsa (Upupa epops)

tȣнчĭ sъ вede біne къ e комппȣsȣ̆ de доъ pîndȣpĭ. Dapȣ̆ kîndȣ̆ тоцȣлȣ̆ e лesatȣ̆ în жоsȣ̆, atȣнчĭ seamънъ кȣ ȣнȣ̆ чiокȣ̆, de aчeea a eшitȣ̆ ворба къ пȣпъsa ape доъ чiокȣpĭ. Fie-кape пanъ se sfîpшеште кȣ o пatъ пеагръ, afapъ нȣmaĭ чeлe dȣне ȣpmъ; ȣнeлe aȣ̆ ші o пatъ албъ пеste чea пеагръ. Toate пeneлe saлe sîntȣ̆ de колоаpe poшie; în ȣнeлe локȣpĭ чeвa чепȣшie. În џепере, колоpiлe maskȣлeлopȣ̆ sîntȣ̆ foapte вii, пe kîndȣ̆ чeлe a femeлeлopȣ̆ sîntȣ̆ maĭ пȣцiнȣ̆ пpoнȣнцate.

În мȣнцiĭ Алпĭ esistъ o speцъ de пȣпъзъ, каре аре моцȣлȣ съȣ înкопцiȣратȣ d'ȣнȣ pîndȣ de колоаре албаstrъ ка а черȣлȣĭ seninȣ.

Пȣпъzа soseште în Еȣропа primъвара, ȣnde se рîsпîndeште neste toatъ Еȣропа чентралъ шi о ласъ ла înчепȣtȣлȣ toamneĭ. Dарȣ în Eцintȣ speца ачеаsta este а касъ, пȣtemȣ ziче domesteчitъ, къчĭ аколо trъeште în ораше шi se цine кеарȣ în каsеле оаменiлорȣ. Dарȣ în Еȣропа este solitаръ, рар съ веde мȣлте пȣпеse îmпреȣнъ. Еĭ 'шĭ плаче în локȣрĭ жоасе, ȣмеde, рар îл întîлнеште чiне-ва пе вîрфȣлȣ мȣнцiлорȣ кеарȣ локȣлȣ пentrȣ кȣiбȣлȣ съȣ, îл алеце în zidȣрĭ векĭ saȣ în арборĭ ла о înълцiме micъ. Ȣнiĭ прelindȣ къ еа къптȣшеште ачestȣ кȣiбȣ кȣ пъмîнтȣ галбенȣ пȣtrosȣ, de ачеа пȣiĭ съĭ skotȣ о odoаре neплъкȣtъ. Femeла пȣне patrȣ пînъ ла шаnte оае лȣнце шi de колора чепȣшiе. Пȣпъsа skoate difеpite stpiгъpĭ каре аȣ defеpite înцелецерĭ: кîndȣ stpiга *zi-zi*, atȣnчĭ чере ажȣtорȣ de ла камарезiĭ съĭ. Кîndȣ este în репаȣsȣ плъкȣtȣ, пȣtemȣ съ zichemȣ în тавieтȣлȣ съȣ, проnȣнче într'ȣнȣ modȣ sеpiosȣ шi înчеtȣ siлавȣлȣ «Пȣпе» de treĭ орĭ ȣна dȣпе алта.

Кîndȣ este лiберъ, se пȣtреште de insekte, de вермĭ, шi de фелȣрimĭ de поаме (череше) сълбатiче. Dарȣ кîndȣ е принсъ, о пȣtреsкȣ кȣ карне. Тоамна devine foapte гpaсъ шi atȣnчĭ карпеа еĭ е foapte къȣtatъ маĭ кȣ seamъ în Italia, Франчiа шi în insȣлеле Архiпелȣлĭ, пе кîndȣ în алте църĭ, карнеа еĭ е tепрizatъ, аколо съ веde într'adевъръ къ пȣпъsа фаче кȣiбȣлȣ еĭ de materiĭ пȣtрeде каре даȣ о odoаре neплъкȣtъ шi карнеĭ salе; însъ s'asigȣръ къ кîndȣ taie чiне-ва капȣлȣ съȣ viȣ, atȣnчĭ карнеа еĭ nерde ачеаstъ odoаре.

Пȣпъsа, принsъ tînъръ saȣ бътрînъ, s'обiчнȣеште лesne în каптiвitate (робie), se фаче atȣnчĭ фамiлiеръ, шi мънîнкъ орĭ-че лȣкрȣ каре îĭ даȣ; нȣ требȣе s'о цie чiне-ва atȣnчĭ într'о колiбъ шi поате съ ȣмбле лiберȣ într'о гръdinъ. Кîndȣ мънîнкъ, ridiкъ alimentеле кȣ вîрфȣлȣ чiокȣлȣĭ кȣ о маре вiоiчiȣне, фаче о мiшкаре репеde кȣ ritȣ шi ле înгiтe, кîndȣ беа, skoate кȣ чiокȣлȣ съȣ апъ sȣгîndȣ-о ка кȣ ȣнȣ клistiрȣ, dарȣ беаȣ foapte пȣцinȣ.

Sборȣлȣ съȣ е înчеtȣ, леneшȣ, nedрentȣ шi нȣ поате съ цie în аерȣ фъръ съ батъ кȣ аripiле; ȣмблетȣлȣ еĭ seамънъ кȣ ачела ал пȣtерnîкiлорȣ. Кîndȣ este sпеpiатъ, atȣnчĭ съ ȣitъ ла обiектȣлȣ че а sпеpiатo шi фȣце îndatъ. Вiеаца пȣпеsеĭ робе, цine *нȣмаĭ* treĭ anĭ; însъ е пробавiлȣ къ în stареа лiберъ, ачеаstъ пасере trъeште маĭ мȣлtȣ. Къчĭ лiбертатеа ла animalе, ка шi ла омȣ, este кахzа чеа маĭ eфiкачie пentrȣ лȣнцimеа вieцеĭ. Лiбертатеа, нȣ нȣмаĭ къ фаче ла орĭ-че fiinцe înȣфлецiтъ вiеаца dȣлче шi прeчiоаsъ, апоĭ шi лȣнгъ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iцiена попȣларъ.

Лекцiȣнеа X. (Ȣрмаре)

Despре лецеа пȣтерiлорȣ марĭ.

Лецеа mортаliтъцеĭ este atîtȣ de sigȣръ шi de konstantъ, în кîtȣ, кеарȣ еnideмiеа пȣцinъ о skimбъ. Аша s. е. în анȣлȣ 1831, кîndȣ invaziȣнеа холереĭ а fostȣ atîta de маре, кеарȣ шi atȣnчĭ а fostȣ пȣтерȣлȣ морцiлорȣ нȣмаĭ кȣ ȣнȣ ла sȣtъ маĭ мȣлtȣ de кîtȣ în anĭ de маĭ nainte. Апоĭ statistiка а шi аръtatȣ къ este о грешалъ маре, къ se плîнгȣ о мȣлцimе de оаменĭ zikîndȣ: пъкаtȣ къ а trекȣtȣ timпȣрiле векĭ, кîndȣ оаменiĭ аȣ fostȣ маĭ сънътошĭ, маĭ цеапънĭ шi аȣ trъitȣ маĭ мȣлtȣ de кîtȣ акȣмȣ; къчĭ este о фаntъ sigȣръ къ акȣмȣ морȣ маĭ пȣцinȣ оаменĭ de кîtȣ nainte чiнчĭ-zечĭ de anĭ, fiindȣ къ statistiка а konfirмаtȣ къ atȣnчĭ мȣреа пе anȣ ȣнȣ омȣ între 31 de локȣitорĭ, пе кîndȣ акȣмȣ моаре ȣнȣ între 36 de локȣitорĭ, ва съ zikъ къ акȣмȣ морȣ în Еȣропа пе anȣ sȣte de miĭ de оаменĭ маĭ пȣцin de кîtȣ atȣnчĭ.

Dакъ не întреабъ чiне-ва: че мiжлоаче аȣ kontribȣitȣ ла ачеstȣ резȣлtаtȣ salȣtapiȣ? О съ ръsпȣndемȣ, къ ачеsтe мiжлоаче sîntȣ фелȣрimĭ dintре каре мȣлте se афлъ în sфера актiвitъцеĭ медiчiнеĭ пȣбличе saȣ полiцiенештi. Noĭ амȣ ворбitȣ ла ȣнȣ алtȣ локȣ маĭ кȣ d'амъpȣntȣ despре медiчiна пȣбликъ шi нȣ вомȣ маĭ reveni аiчĭ ла ачеаstъ кȣеstiȣне.

Пînъ акȣм амȣ възȣtȣ къ лецеа пȣтерiлор марĭ saȣ лецеа statistiкъ аре о influenцъ маре асȣпра вieцеĭ materiале а омȣлȣĭ.

Dарȣ пȣtемȣ съ не întребъмȣ акȣмȣ: ачеаstъ леце аре шi еа о influinцъ маре асȣпра вieцеĭ морале а омȣлȣĭ?

Este вр'о statistiкъ пentrȣ акцiȣniле морале шi intелектȣале але омȣлȣĭ?

Esпеpienца а ръsпȣnsȣ ла ачеаstъ кеstiȣне foapte деликатъ în simцȣлȣ afirmатiвȣ; адекъ а konvinsȣ къ кеар шi аiчĭ лецеа моралъ influеазъ într'ȣнȣ modȣ foapte imnортаntȣ. Акцiȣniле морале але омȣлȣĭ individȣалȣ devinde не-

грешітȣ de воінца sa ліберъ, dapȣ прівіndȣ ачeste акціѕnі dіntp'ȣnȣ пȣnктȣ de ведере маї цeneралȣ, o sъ гъsімȣ къ se ȣрmeазъ dȣпe o печesitate statistікъ.

Іатъ despre ачestea кіte-ва esemпле!

Късъторіea. Noї кредемȣ negрешітȣ къ dakъ пe însȣръмъ, o фачемȣ прin воінца noastpъ ліберъ, каре фаче къ кȣtape se însoapъ ші кȣtape пȣ; saȣ къ пe însȣръмъ astъzі ші пȣ ерї ші пічї mîine. Dapȣ statistіка a deskoпeрітȣ аічї піште îmпреціѕръpї кȣріoase. Аша s. e. a арътатȣ къ întp'ȣnȣ кȣрsȣ de doъ-zeчї de anї, пȣmерȣлȣ oamenілорȣ че s'aȣ късъторіtȣ пe фіеші-каре anȣ a ръmasȣ întp'o пропорціѕne konstantъ кȣ пȣmерȣлȣ локȣіторілорȣ; кеар ші вîрsta ачелора че s'a însȣрatȣ, aȣ ръmasȣ konstantȣ. Asemenea ші пропорціѕnea întpe пȣmерȣлȣ tіnepілорȣ каре aȣ лȣatȣ fete ші алȣ tіnepілорȣ каре aȣ лȣatȣ вѣdȣве ш. ч. л. Кеар кіцї tіnepї іaȣ пe anȣ fete фрȣmoase ші ȣpіte este sȣпȣsȣ ȣneї леці statistіче ші konstante. Bedeцї dapȣ Domnілорȣ къ кеар ші soapta noastpъ dakъ вomȣ авеа o певаstъ фрȣmoasъ пȣ e datъ în mîna statistічеї omninȣtente.

Кріme. Іатъ ші ȣn алt esemплȣ: фіеші-каре dіn noї este negрешітȣ лібepȣ în акціѕnіле sале ка sъ komітъ o крімъ saȣ пȣ, кȣ toate ачestea пȣmерȣлȣ делеквенцілорȣ пe anȣ, ръmîne konstantȣ în фіеші-каре цеаръ mape. Аша s. e. este пробатȣ къ în Франца se презenteазъ 7200 делеквенцї naintea кȣрцеї asesорілорȣ, dіntpe каре a tpeia napte este лібератъ ші doъ пърцї kondamnate; dіntpe ачешtї 7200, oamenї жȣmъtate пȣ штіȣ sъ skpie ші sъ чіteaskъ ші пȣmaї $1/30$ napte dіntp'înшіі aȣ пpiimітȣ o edȣкаціѕne sȣперіоаръ. Інклinapea чea maї mape пentpȣ крімъ se desвoалtъ în Франца ла вîрsta de 28 de anї, dapȣ în Англіea, ачestea se ȣрmeазъ ла вîрsta de 25 de anї. Кеар ші modȣлȣ крімеї depinde de вîрsta кріmіnapілорȣ, de кліmа локалȣї ші de карактерȣлȣ націоналȣ ал попȣлілорȣ. Аша dap попȣлії mepidionaлї atakъ віаца, пe кîndȣ попȣлї dіn кліmеле рече atakъ аверea ші пропрietatea алtора. Апоі ординȣлȣ dȣпъ каре кріmеле se ȣрmeазъ ȣna dȣпe алta, este челȣ ȣрmъторȣ: каріера кріmеї înчепe кȣ фȣрtішагȣ, пe ȣpmъ віne віолаціѕne, пe ȣpmъ оморȣлȣ, пe ȣpmъ otpъвіpea ші în fіne пластографіеa; dapȣ ші sinȣчіdepea фopmeазъ кîte odatъ актȣлȣ fіnaлȣ a ȣneї asemenea каріере înгрozitoape.

Fііndȣ-къ amȣ nomenітȣ аічї de sinȣчіdepe, tpeбȣe sъ adaorȣ къ кеар аічї statistіка a аpъtat пȣtерea konstantъ a інфлȣінцелорȣ sале, къчї a пробатȣ къ s. e. în Франца în фіе-каре anȣ 3084 oamenї komітȣ sinȣчіdepea, dіntpe каре 3190 sъ spȣnзȣръ, 995 se арȣнкȣ în апъ, 432 sъ îmпȣшкъ, 130 sъ оморȣ кȣ instpȣmente askȣціte ші 317 sъ otpъвeskȣ. Челȣ maї mape пȣmъpȣ (Maximum) ал sinȣчіділорȣ, se întîmплъ în лȣпеле de вapъ, прекȣmȣ ші în лȣnіле în каре se плъteskȣ кіріїле каselорȣ пentpȣ ȣnȣ tpimestpȣ; ва sъ zікъ лipsa de ваnії кіріеї продȣче sinȣчіdepea!

Апоі штііnца statistічеї a mepsȣ maї denapte ші a къȣtatȣ інфлȣінца легеї пȣmерілорȣ mapї ші asȣпра desволtърeї inteліценцеї ȣmane, ші іатъ че резȣлtate кȣріoase a гъsітȣ.

Medіокрітатеа inteліценцеї ръmîne konstantъ, adeкъ пȣmерȣлȣ skoлapілорȣ de капачітатеа medie, ръmîne totȣ-d'aȣna ачелашȣ; кеар ші personaлitatea ші metoda прогресівъ a instpȣкціѕneї пȣбліче, ape o інфлȣінцъ пȣmaї sekondapъ asȣпра ачestї резȣлtatȣ.—

Dapȣ іатъ ніште резȣлtate înкъ maї кȣріoase: adeкъ statistіка аpatъ къ челе maї вȣne опepї dpamatіче, aȣtopії лорȣ ле a skpisȣ întp'o вîрstъ de 30—40 de anї; komediіле челе maї класіче, aȣtopії ле a skpisȣ fііndȣ întp'o вîрstъ de 40 пînъ ла 55 de anї. Dȣпe ачеаstъ вîрstъ рapȣ a ешітȣ o komedie класікъ de sȣбtȣ mîna ȣnȣї aȣtopȣ. Аша dapȣ s'a пробатȣ къ вîрsta чea foapte 'naintatъ пȣ este вîрsta продȣкtівъ, ȣnde inteліценца sȣперіоаръ stpълȣчеште, чі dіn kontpa флоapea inteліценцеї, înфлорeште de ла 30—55 anї, dȣпъ ачеаstъ вîрstъ, omȣлȣ ape misiȣne a adȣna ші a елабора ideеле de maї nainte, dapȣ пȣ a креа ideї пȣoъ, къчї епока konчепціѕneї ideілорȣ пȣoae, a tpeкȣtȣ.

Іатъ че лȣmінъ mape ші admipaвілъ ръspîndeште штііnца omȣлȣї de mіжлокȣ, asȣпра штііnцеї omȣлȣї іndіvіdȣалȣ; іатъ domenȣлȣ statistічеї каре se întinde пeste toatъ sfepa акціѕnілорȣ mateріале, mopале ші inteлektȣале але omȣлȣї. Кȣ dpeptȣ кȣвîntȣ пȣtemȣ zіче, къ штііnца легеї пȣmерілорȣ mapї, este штііnца чea maї mape. Întp'adeвъpȣ, fepічіpea ценераціѕnілор віітоape este вazatъ asȣпра кȣnoштіnцеї ачestорȣ легї. Ȣn попȣлȣ e mape кîndȣ oamenї mapї каре îлȣ гȣвepnъ, se окȣпъ кȣ штііnца легеї пȣmерілорȣ mapї!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ЛЕКЦІȢNEA XI.

Desпpe mediчina statȣлȣї.

Statȣлȣ аре нȣ нȣмаї ȣнȣ dpептȣ, чі кеарȣ о datopie d'a ȣрма în sînȣлȣ съȣ opdinele чеpȣte de кътре іџіена попȣларъ, каре аȣ skoпȣ а прелȣнџі віаџа мемврілорȣ сьї ші а desвolta вȣна лорȣ esistenџъ fizікъ, кîтȣ se ва пȣтеа маї віне. Skoпȣлȣ челȣ маї прінчіпалȣ аl fорmъреї soчіетъцілорȣ omeneшtї, а fostȣ ші este проtekџiȣnea речіпрокъ în totȣ че se atinџe de сънътatea ші de sigȣpaнџа віеџеї. Аша dapȣ fieшї-каре омȣ indiвidȣалȣ este datopȣ а ȣрма toate регȣлеле каре ворȣ servi а протеџа сънътatea sa indiвidȣалъ ші totȣ d'о datъ сънътatea пȣвлікъ. Нȣ поate fi eptatȣ ȣнȣї омȣ съ zікъ «еȣ нȣ воїȣ съ askȣлtȣ ла opdiniле іџіеніче але statȣлȣї, еȣ sîntȣ stъпîнȣ пе віаџа mea ші dakъ еȣ нȣ воїȣ съ'мї пъstpeazъ віаџа, nimini нȣ поate съ мъ sileaskъ а о пъstpa, къчї еȣ sîntȣ stъпîн пе віаџа mea.»

Aічї este o epope mape. Negpeшitȣ къ fieшї-каре омȣ este stъпîн пе віеаџа sa, întokмаї прекȣмȣ fieшї-каре чітеџан este stъпîн пе каsa каре о аре; însъ прекȣмȣ нȣ пермisȣ німȣлȣї ка съ dea fокȣ kaseї sale нȣsъ în mizлокȣлȣ орашȣлȣї, sȣвtȣ кȣвîнtȣ къ е stъпîн пе пропріеtatea sa, къчї fокȣлȣ поate съ se комȣніче ші алторȣ kase învечіnate ші лі ва faче ръȣ, аша ші fieшї-каре омȣ indiвidȣалȣ нȣ поate ȣрма кȣ корпȣлȣ ші віаџа sa орї че ва воі, кîndȣ asemenea акџiȣne поate съ ръsпîndeaskъ ръȣtate ші moapte asȣпpa soчіетъџеї întpeџї. Къчї провіdinџа diвінъ каре а datȣ оаменілорȣ instinktȣлȣ soчіавілітъџеї, іа datȣ ші o solidapitate (легътȣръ речіпрокъ) комȣнъ.— Орї-че înaintape прогресівъ, продȣче ȣн folosȣ комȣнȣ, asemenea ші орї-че skadenџъ ші ръȣ каре se apatъ ла ȣнȣ пȣнktȣ ал пъмîнtȣлȣї, ва авеа маї пе ȣрмъ niшte inflȣinџe tpiste каре se ворȣ întinde foapte depapte.

Аша dapȣ este провatȣ къ statȣлȣ аре ȣнȣ dpептȣ inkontestaвілȣ ші netъгъdȣitȣ а проклама opdiniле іџіеніче пȣвліче în sfepa sa, ші fieшї-каре мемврȣ ал aчestȣї statȣ аре о datopie sakpъ але ȣрма прекȣмȣ аре о datopie sakpъ а ȣрма леџіле statȣлȣї каре detepmineazъ релаџiȣnea sa indiвidȣалъ кȣ soчіеtatea întpeagъ.

Обіекtȣлȣ лекџiȣneї noastpe de astъzї ва fi о ревіstъ џенералъ asȣпpa акџiȣнілорȣ statȣлȣї în ачееа че se atinџe de mediчina statȣлȣї.

Ȣna din прівіреріле statȣлȣї челорȣ маї importante, este d'a авеа ȣнȣ контролȣ asȣпpa корпȣлȣї medікалȣ, adekъ d'a авеа о гаранџіе къ ачеї каре se окȣпъ кȣ сънътatea пȣвлікъ, sîntȣ капавілї а împlini misiȣnea лорȣ importantъ авîndȣ sпре aчeastъ о destȣлъ edȣkaџiȣne stiinџifікъ ші fорmалъ.

Ла нічї о џаръ віне чівілizatъ, нȣ пермis німȣлȣї а esepsa пракtіка medікалъ, dakъ n'аре о diплотъ medікалъ каре este гаранџіеа капачітъцеї sale. Toate професіȣніле sîntȣ лівере în Англіеа, къчї конкȣренџа sileшte пе ачела каре аре пȣџіне капачітъџї, а лъsa локȣ ла ȣнȣ маї капавілȣ de кîtȣ dînsȣлȣ, нȣмаї apta medікалъ нȣ е лівеpъ нічї аколо; къчї ȣн medікȣ (fisiчінȣ) тревȣе съ înfъџішeze о diплотъ ка съ fie рекȣноskȣtȣ ка medікȣ. Нȣмаї în епока копіларіеї а оаменілорȣ ші în stapea лорȣ варваръ, а fostȣ eptatȣ tȣtȣлорȣ ка съ fie doktopї, прекȣмȣ este ші акȣмȣ în opientȣ. Нȣмаї ла Еџіnteniї antiчї а пȣtȣtȣ fi овічеїȣ de еsпȣнеа пе волнаві кȣ патȣ afаръ în ȣліцъ ші întpeвъ пе орї-че tpekъtopȣ dakъ кȣноаште «вр'ȣн леак ла воала пътімашȣлȣї».—Zeȣ. е timпȣлȣ ка съ învețeazъ акȣмȣ ші ла noї кȣ totȣлȣ doktopiџеле dȣпе ла махалале кȣ праfȣріле лорȣ de apџintȣ віȣ totȣ-d'aȣna în нȣмъpȣ de 9, saȣ кȣ fȣтȣріле лорȣ меркȣріале, кȣ каре otpъveskȣ оаменії; е timпȣлȣ къ ȣнії din кълȣгърї съ реînчепе а se окȣпа кȣ mîntȣipea inimeї кpeштiнілорȣ каре sîntȣ fpaџiї лорȣ, ші se învețeazъ а faче віzitele medікале ші а skpie peџete каре sîntȣ о ȣnaltъ пentpȣ орї-чіне каре ле чітеште saȣ маї віне каре ле гічеште авіа fiindȣ пліне de гpешеле; е timпȣ кîndȣ ші пȣвлікȣлȣ nostpȣ din махалале ші dȣпе ла ораше, съ пріimeaskъ mode de Парisȣ нȣ нȣмаї în îmвръкъмinte чі ші în къȣtapea волнавілорȣ лорȣ. Dapȣ шарлatanї medікалї съ'шї se adȣkȣ aminte къ timпȣлȣ ваgaвопџілорȣ medікалї кȣ а лорȣ stpigape пȣвлікъ de «καλος ιατρος» а tpekȣtȣ, împpeȣнъ кȣ falanga ші кȣ alte каламітъџї пȣвліче, кърора Romania а fostȣ destȣлъ sȣпȣsъ маї 'nainte.

Mediчina поліџіeneaskъ (а statȣлȣї) тревȣе съ îngpiжeaskъ ші а înfiinџа instittȣte de віnefaчерї ші de folоase пȣвліче, прекȣмȣ sîntȣ spitaлȣрї, asiле пentpȣ zminтiџї, asiле пentpȣ opfanї, kase de Вакчіne (върsatъ), kase de edȣkaџie пentpȣ копії пъskȣџї орві, saȣ пъskȣџї sȣpzї ші мȣџї; въї пȣвліче ші soчіетъџї de авstinenџъ de въȣтȣрї spiptoase ш. ч. л.— Desпpe toate aчeste вомȣ ворві întp'ȣнȣ altȣ локȣ маї пъ ларгȣ.

Tinърitȣ în Tiпографіеа Колеџіȣлȣї Sf. Saba.

BCU Cluj / Central University Library Cluj